

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Kritik mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, Malmö åklagarkammare,
för handläggningstiden i en förundersökning**

Anmälan

AA ifrågasatte i en anmälan, som kom in till JO den 23 februari 2007, handläggningstiden i en förundersökning vid Åklagarmyndigheten, dåvarande 1:a åklagarkammaren i Malmö (numera Malmö åklagarkammare). Hon var också kritisk mot det sätt på vilket förundersökningen handlagts, bl.a. vad gällde det förhållandet att förundersökningen lagts ned utan att svensk polis hållit förhör med målsäganden.

Utredning

Handlingar i åklagarkammarens ärende 303-2422-03 och i Polismyndighetens i Skåne ärende K90112-03 och K90136-03 infordrades och granskades. Muntliga upplysningar inhämtades från kammaråklagaren BB. Följande framkom.

Den 30 juni 2003 inleddes förundersökning om sexuellt utnyttjande och sexuellt ofredande. Gärningarna skulle vara begångna i Sverige och i Australien under åren 1985-2003. Två personer, CC och AA, angavs som målsägande. Den sistnämnda var under 18 år. Samma dag antecknades en person som skäligen misstänkt för brotten. Den 1 januari 2004 tog BB över som förundersökningsledare efter kammaråklagaren DD. Förundersökningen rörande misstanke om brott mot CC lades ned den 1 oktober 2004, medan förundersökningen beträffande misstanke om brott mot AA lades ned den 31 mars 2005.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen varvid även skulle framgå om chefsåklagaren varit medveten om att tidsfristen i 2 a § förundersökningskungörelsen (FUK) överskreds och i så fall vilka åtgärder som chefsåklagaren vidtog med anledning härav.

Åklagarmyndigheten (genom vice överåklagaren EE) inkom med ett remissyttrande till vilket var fogat yttranden från dåvarande chefsåklagaren FF och BB.

BB uppgav följande.

Bakgrund

I samband med omorganisation på Åklagarmyndigheten övertog jag per den 1 januari 2004, från specialiståklagaren DD vid 3:e åklagarkammaren i Malmö, ett större antal ärenden; som jag nu minns det cirka 40 st. Flertalet ärenden var av omfattande karaktär och/eller innefattade besvärliga rättsfrågor. Samtliga dessa ärenden var helt nya för mig och jag måste därför sätta mig in i dem från grunden. När jag övertog dessa ärenden var jag ungdomsåklagare och hade en kontinuerligt stor arbetsbörda. Redan från början av februari var jag p.g.a. den rådande arbetssituationen på åklagarkammaren även verksam som familjevårdsåklagare. Bland annat hade jag ett större mål mot häktad som gällde grov kvinnofridskränkning mot maka samt grov fridskränkning mot fem minderåriga barn och som inte fick sitt avslut förrän i början av maj 2004, då tingsrättens fällande dom meddelades – – –. Under två veckor i januari och två veckor i februari 2004 hade jag dessutom tillsyn på ytterligare en åklagartjänst. Under februari och i början av mars 2004 var jag också handledare åt juridikstudenter på åklagarkammaren. Direkt efter sommaresemestern 2004 hade jag under slutet av juli - början av september samtidigt tillsyn på ytterligare en åklagartjänst under sammanlagt sex veckor. Därtill kommer att jag i början av augusti 2004 blev förundersökningsledare i ett omfattande indiciemål mot häktad angående våldtäkt m. m. – – – som pågick hela hösten, samtidigt som jag handlade ett annat våldtäktsmål med häktad – – –. På grund av en fotskada var jag helt sjukskriven den 24 november - 6 december 2004 samt den 1 februari - 14 februari 2005 (opererad). Under tiden januari 2004 - mars 2005 hade jag på min tjänst i genomsnitt cirka 70 ärenden med pågående förundersökning. Ovanstående må tjäna som en bakgrund till min arbetssituation och arbetsläget på åklagarkammaren då jag övertog och handlade det aktuella ärendet.

Min hantering av det aktuella ärendet

Kammaråklagaren DD hade sedan sommaren 2003 vidtagit vissa utredningsåtgärder och bl. a. begärt upplysningar från Australien om den utredning som bedrevs där och hur man bäst skulle kunna samordna den australiensiska utredningen med den svenska förundersökningen. Bland de frågor som DD och därefter jag hade att ta ställning till var hur förhör med målsägandena lämpligen skulle kunna genomföras. Här skall framhållas att det vid mitt telefonsamtal med målsägandenas moder (anmälaren) den 8 april 2004 framgick att målsägandena ej kunde förväntas komma till Sverige för förhör. I det läget var jag hänvisad till att inledningsvis – innan några vidare utredningsåtgärder vidtogs – försöka bilda mig en uppfattning utifrån de förhör som hållits av australiensisk polis inom ramen för deras förundersökning. Dessa var avfattade på engelska och polisen i Malmö ställde sig under återopande av kostnadsskäl helt avvisande till att låta översätta dem till svenska språket. Jag kunde efter vissa kontroller emellertid konstatera att vissa uppgifter i förhørsutsagorna med fog kunde ifrågasättas. Efter att därefter ha tagit del av förhöret med målsägandenas fader GG stod det klart för mig att brott ej kunde styrkas avseende AA. Jag beslutade därför att lägga ned förundersökningen mot GG. Mitt beslut har sedermera överprövats av Utvecklingscentrum Göteborg, som ej funnit skäl till ändring av beslutet. Därefter har det inte tillkommit något som givit anledning att återuppta förundersökningen. Vad gäller misstankarna avseende brott mot CC var min bedömning densamma som beträffande brott mot AA. Dessa brottsmisstankar hade dock blivit preskriberade (delvis redan innan anmälan gjordes).

Jag är medveten om att tidsfristen i 2 a § FUK kom att överskridas, vilket jag beklagar. Det bör dock framhållas att överskridandet redan hade inträffat då jag övertog ärendet. Bortsett härifrån har ärendets internationella prägel utgjort ett oöverstigligt hinder mot att iaktta den föreskrivna tidsfristen. Ett överskridande av tidsfristen torde sålunda ha varit motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet.

Som framgår av dagboksanteckningar och handlingar i ärendet har jag lämnat fortlöpande direktiv till polisen, vidtagit egna åtgärder samt hållit mig underrättad om utredningsläget, allt i den omfattning som rimligen kan krävas med hänsyn till ärendets beskaffenhet och min då rådande arbetssituation. Jag inser att anmälaren

utifrån sitt perspektiv kan ha känt att förundersökningen dragit ut på tiden, men jag hävdar med bestämdhet att det under rådande förhållanden inte funnits möjlighet att bedriva den mera skyndsamt än som skett. Jag vill avslutningsvis tillägga att jag tillbakavisar anmälares antydningar om bristande noggrannhet vid handläggningen.

FF upplyste i huvudsak följande.

Under ärendets handläggning diskuterade jag det några gånger med BB. Det gällde då närmast det speciella förhållandet och svårigheten med att förhörspersoner fanns i Australien. Att det i ärendet förekom en målsägande som var under 18 år när anmälan gjordes var inget som jag – såvitt jag nu kan minnas – uppmärksammade.

Vad BB anfört i sitt yttrande beträffande arbetsförhållandena på kammaren och – naturligtvis – beträffande hennes egen hälsa är helt riktigt. Förutsättningar att lämna över ärendet till någon annan åklagare saknades, eftersom det hårda arbetstrycket gällde generellt på kammaren.

Att ärendet kommit att ta lång tid att handlägga och att tidsfristen § 2 a i förundersökningskungörelsen vida överstigits är mycket beklagligt. BB har anfört, att överskridandet av tidsfristen torde ha varit motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet. Om så varit fallet är naturligtvis en bedömnings sak.

Jag kan emellertid dela BB:s uppfattning i detta ärende.

Jag vill slutligen anföra följande. Det är generellt sett ett problem att hålla den i § 2 a förundersökningskungörelsen angivna tidsfristen. Detta beror på bristande utredningsresurser hos polisen men även på det hårda arbetstrycket på åklagarna. Åklagarna på kammaren har sedan lång tid den rutinen, att de i sina utredningsdirektiv till polisen framhåller att förenämnda bestämmelse är tillämplig. – På arbetsplatsträffar och i liknande sammanhang uppmärksammas åklagarna också på vikten av den aktuella bestämmelsen. – Positivt är emellertid att det – enligt min och övriga åklagares på kammaren uppfattning – går mycket bättre numera än för några år sedan att klara ifrågavarande tidsfrist.

EE anförde bl.a. följande.

Bakgrund

Den 30 juni 2003 gjordes en anmälan till Polismyndigheten i Skåne som avsåg brott mot två målsäganden CC och AA. Samma dag antecknades en person som skäligen misstänkt för brotten. AA var under 18 år när anmälan gjordes. Brotten var av sådant slag att bestämmelsen i 2 a § förundersökningskungörelsen var tillämplig. Det innebar att förundersökningen skulle vara avslutad och beslut i åtalsfrågan fattat så snart det kunde ske och senast den 30 september 2003.

Anmälan inkom den 15 juli 2003 till 3:e åklagarkammaren i Malmö. Förundersökningsledare blev kammaråklagare DD. Av handlingarna i åklagarakten framgår att CC och AA var bosatta i Australien och att en förundersökning, där CC och AA var målsägande rörande likartad brottslighet, pågick i Australien. Den 1 augusti 2003 hade åklagaren givit utredningsmannen i uppdrag att undersöka vad som hänt i förundersökningen i Australien och om möjligheterna att via videolänk hålla förhör med målsäganden och modern. Av handlingarna framgår att utredningsmannen därefter varit i kontakt med Interpol. I skrivelse den 7 november 2003 har åklagaren begärt hjälp hos Justitiedepartementet med vissa utredningsfrågor rörande rättshjälp i Australien. Av handlingarna framgår att åklagaren under resten av år 2003 haft skriftliga kontakter med såväl Justitiedepartementet som med företrädare för Åklagarmyndigheten i Australien.

Den 1 januari 2004 kom efter en omorganisation nu aktuellt mål att överföras till 1:a åklagarkammaren i Malmö. Ny förundersökningsledare blev kammaråklagare BB. I en skrivelse den 26 januari 2004 från kammaråklagare DD till kammaråklagare BB framför DD att det p.g.a. de uppgifter han erhållit från åklagare i Australien verkade som de båda målsägandena skulle behöva komma till Sverige för förhör alternativt att polis och eventuellt åklagare skulle behöva bege sig till Australien för att där närvara vid förhör med målsäganden. I mail den 9 mars 2004 från utredningsmannen

till åklagare BB framför utredningsmannen att det måste hända något i ärendet. Av en promemoria daterad den 8 april 2004 och upprättad av BB framgår att BB varit i kontakt med målsägandens mor och informerat om utredningsläget. Vidare framgår att de inte hade för avsikt att komma till Sverige. I promemorian sägs vidare att modern skulle ha undertecknat någon handling från myndigheterna i Australien, oklart vad för handling. I direktiv den 16 april 2004 har BB givit utredningsmannen i uppdrag att ta reda på vad för handling modern hade skrivit under. Av direktiv den 23 juni 2004 från BB till utredningsmannen framgår att förundersökningen i Australien var avslutad och att de handlingar från Australien rörande bl.a. förhör med målsägandena måste översättas samt att utredningsmannen skulle undersöka om det hållits ytterligare förhör med andra personer i Australien. Av mail den 17 september 2004 från utredningsmannen till BB framgår att utredningsmannen tidigare informerat BB om att polismyndigheten inte i nuläget var villig att bekosta en översättning av det översända materialet från Australien samt att utredningsmannen nu efterlyste åklagarens inställning hur frågan om översättning skulle hanteras.

Den 1 oktober 2004 beslutade BB att lägga ned förundersökningen där CC var målsägande. Brotten var preskriberade.

Den 9 november 2004 översände utredningsmannen ett förhör med en viss person till BB. I mail den 17 december 2004 från utredningsmannen till BB undrar utredningsmannen vad som händer i ärendet. I skrivelse den 14 januari 2005 från utredningsmannen till chefen för 1:a åklagarkammaren i Malmö framför utredningsmannen bl.a. att hon vid flera tillfällen efterlyst direktiv från BB – – – . I direktiv den 18 januari 2005 uppdrar BB åt utredningsmannen att hålla förhör med den misstänkte. Vidare anges att förhören med AA och modern skall översättas. I mail den 27 januari 2005 från utredningsmannen till BB uppges bl.a. att polismyndigheten fortfarande inte är beredda att betala översättningskostnaden som beräknades till ca 40 000 kr. Förhöret med den misstänkte genomfördes i februari 2005.

Den 31 mars 2005 beslutade BB att lägga ned förundersökningen under motivering att brott inte kan styrkas.

Bedömning

Utredningen i målet komplicerades av att målsäganden befann sig i Australien. Vidare pågick en förundersökning i Australien rörande bl.a. de brott som modern anmält till polisen i Malmö. Mot bakgrund härav har det enligt Åklagarmyndighetens mening funnits godtagbara skäl till att tidsfristen överskridits. Av vad som ovan redovisats kan det enligt Åklagarmyndighetens mening inte riktas någon kritik mot åklagare DD:s hantering av ärendet.

Den 1 januari 2004 övertog åklagare BB ansvaret för utredningen. Av vad som ovan redovisats har fram till dess att åklagaren den 31 mars 2005 beslutade att lägga ned förundersökningen några egentliga utredningsåtgärder inte genomförts förutom förhöret med den misstänkte. Enligt Åklagarmyndigheten borde åklagaren i vart fall när förhören med målsäganden inkommit, vilket synes ha skett i juni 2004, tagit ställning till om ytterligare utredningsåtgärder skulle vidtas. Nu dröjde det ända till i januari 2005 innan åklagaren beslutade att den misstänkte skulle höras. Trots den av BB beskrivna arbetssituationen borde det enligt Åklagarmyndighetens mening ha varit möjligt för BB att ha avslutat ärendet tidigare än vad som nu skett. Enligt Åklagarmyndigheten har tidsfristen härigenom kommit att överskridas på ett sätt som inte kan anses acceptabelt.

Bedömning

JO:s uppgift är att granska att myndigheter och andra som står under JO:s tillsyn följer lagar och andra författningar i sin verksamhet. Syftet med granskningen är i första hand att undersöka om myndigheterna har handlat enligt gällande regler för

förfarandet. Däremot brukar JO inte pröva myndigheters ställningstaganden i sak, såvida dessa inte strider mot lag eller annan författning eller annars framstår som uppenbart felaktiga. Detta innebär att JO vanligen inte prövar myndigheters överväganden i lämplighets- eller bedömningsfrågor. JO kan inte heller ändra eller upphäva ett beslut som en myndighet har fattat och granskningen är inte avsedd att föregripa eller ersätta den prövning som kan eller har kunnat ske i ordinarie ordning.

Mot denna bakgrund har min granskning begränsats till att gälla handläggningstiden vid åklagarkammaren.

En förundersökning ska bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja förundersökningen ska den läggas ned (23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken).

Enligt 2 a § FUK ska en förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet är riktat mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter. Som exempel på detta anförs i förarbetena att fristen får överskridas vid mycket omfattande utredningar eller om många barnförhör behöver hållas. Personalbrist eller förekomst av ett stort antal ärenden av förturskaraktär utgör däremot inte skäl att överskrida fristen (SOU 2000:42 s. 91).

Det är undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han eller hon skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom eller henne behövliga direktiv för arbetet (1 a § andra stycket FUK).

Anmälan gjordes den 30 juni 2003 varför beslut i åtalsfrågan, om det inte funnits godtagbara skäl att överskrida tidsfristen, skulle ha fattats senast den 30 september 2003. De kom därefter att dröja ytterligare ett och ett halvt år innan ett sådant beslut förelåg. Den aktuella utredningen har givetvis komplicerats av att målsägandena bott i Australien och av att en utredning rörande liknande brott pågått där. Jag delar därför i och för sig bedömningen att det i förevarande fall funnits skäl att överskrida tidsfristen.

BB fick i maj 2004 besked om att det inte längre pågick någon utredning i Australien och erhöll, såvitt framkommit, i juni 2004 utskrift av förhör som hållits med målsägandena i Australien. Mot bakgrund av att förundersökningen då pågått i cirka ett år borde i vart fall vid den tidpunkten åtgärder ha vidtagits för att skyndsamt föra ärendet till ett avgörande. Om BB:s arbetssituation varit sådan att hon inte hade möjlighet till detta hade det ankommit på henne att uppmärksamma kammarledningen på saken. Så synes inte ha skett. Jag noterar att det kom att dröja

ända till januari 2005 innan BB beslutade att den misstänkte skulle höras. BB förtjänar således kritik för den långsamma handläggningen av ärendet.

FF har som chef för kammaren under den aktuella tiden haft det övergripande ansvaret för verksamheten och till uppgift att planera, leda och fördela kammarens arbete. Det har därför ankommit på honom att bl.a. tillse att det fanns rutiner för bevakning av ärendena. Detta är av särskild vikt beträffande ärenden där frister gäller för handläggningen. Det har inte framkommit att kammaren haft någon sådan rutin. Till viss del synes emellertid FF ha hållit sig informerad om ärendet genom att diskutera dess handläggning med BB. Vid diskussionerna har han dock – såvitt han minns – inte uppmärksammats på att en av målsägandena vid tidpunkten för anmälan var under 18 år. Så skulle givetvis ha skett och han borde därför allra senast under hösten 2004 ha agerat kraftfullt för att se till att utredningen drevs framåt med större skyndsamhet än som blev fallet. Inte heller han kan således undgå kritik.

Med dessa uttalanden avslutas ärendet.